

453

852

44

medium ne quis se excuset, quod non possit quia impedit eum malicia
 fortune, hoc excludit dicens quod ⁴⁵ ~~malicia~~ fortune in potestate sua
 est. Unde dicit (52) SITUM EST IN MANU id est in potestate VESTRA, QUALEM
 FORTUNAM MALITIS FORMARE scilicet bonam uel ~~malam~~⁴⁶ et hoc manifestat
 de aspera fortuna, de qua minus uidetur: si enim utatur ea bonus ad
 exercicium malus uero ad correctionem⁴⁷ bona⁴⁸ est; si uero malus nolit
 uti ea ad correctionem, tunc erit puniens et mala. Unde dicit (54)
 CIVIS ENIM scilicet fortuna QUE VIDETUR ADVERSA, NISI AUT EXERCET scilicet
 bonos AUT CORRIGIT scilicet malos PUNIT et ita est mala.

[IV m 7]

BELLA BIS QUINTIS metrum septimum et ultimum istius quarti quod
 dicitur Sapphicum, de quo habitum est supra libro secundo metro tercio.
 In hoc autem metro confirmat suam exhortacionem exemplo¹ virorum forcium,
 qui spretis voluptatibus magnos subierunt labores spe laudis et glorie.
 Et diuiditur in partes duas, in quarum prima ponit ista exempla. In
 secunda hortatur ad eorum imitacionem ibi (32) ITE NUNC FORTES. Prima
 pars diuiditur in tres secundum exempla trium virorum, quos adducit.
 Primum exemplum est de Agamenone, secundum de Ulixo, tertium de Hercule.
 Secundum ponitur ibi (8) FLEVIT AMISSOS, tertium ibi (13) HERCULEM DURI.
~~Ergo~~
 Est ~~vero~~ aduertendum, quod, sicut habetur in historia Daretis Frigii de
~~Ergo~~
 bello Troiano, Alexander cognomento Paris filius Priami regis Trojanorum

44 quod non quod non I / 45 concludit I / 46 maliciam I / 47 cor-
 rectionem RPeG correpcionem QJDP / 48 bona PRD bonum QJP eG /

¹ exemplum I /

in Greciam profectus Helenam uxorem Menelai rapuit et in Frigiam duxit.
 Menelau^s autem rediens, cum hoc comperisset, regi Agamenoni fratri suo
 conquestus est. Qui conuocatis principibus Grecorum in Frigiam cum
 exercitu transfretauit et Troiam decennio obsedit et tandem post plurima
 bella cepit et in ulcionem iniurie fratri suo illate in raptu Helene
 ciuitatem destruxit ac maioribus interfectis populum captiuauit. Sicut
 autem narrat Cuidius Methamorphoseon libro 12, cum Agamenon de Grecia
 uersus Troiam proficeretur² cum mille nauibus, in insulam Aulidem
 deuenit, ubi factus est ei uentus contrarius; super quo requisiti uates³
 dixerunt regi, quod non haberet uentum prosperum nisi placaret Diana
 sacrificando ei filiam suam Effigeniam. Cui licet hoc durum uideretur
 propter pietatem paternam, tamen suadente Ulixo spe laudis et glorie ^{UNT}
 super uictoria obtainenda consensit, ut eam immolaret. Quo facto obtinuer^A
 uentum ad uotum. Dicit ergo (2) ATRIDES id est Agamenon Atrei filius
 OPERATUS BELLA ANNIS BIS QUINIS id est decem ULTOR PIavit id est
 ulciscendo purgauit AMISSOS THALAMOS id est amissionem thalami: metonomia
 est: ponitur ~~pontus~~ enim continens pro contento, scilicet thalamus pro ~~uxore~~
 que continetur in thalamo, (3) FRATRIS scilicet Menelai RUINIS FRIGIE
 destructa enim Troia, que erat metropolis Frigie, satis erat Frigia
 destructa (4) ILLE scilicet Agamenon DUM OPTAT DARE VELA id est uentum,
 sine quo frustra sunt uela CRAIE CLASSI scilicet que residebant in insula
 Aulide (5) EXUIT PATREM id est pietatem paternam SACERDOSQUE TRISTIS

2. v. 28 et qu. Seq.

2 proficeretur J / 3 naute PPeG / 4 thalamos J /

scilicet existens FEDERAT id est sacrificando dat MISERUM IUGULUM 1d
 est miseram incisionem gutturis: secundum enim Hugucionem hic iugulus -11
 idem quod guttur uel gutturis incisio NATE id est filie sua et scilicet
 sic immolando filiam cruento redimit uentos. Ecce quam miseram et quam
 laboriosam fortunam sustinuit Agamenon spe laudis et glorie transitorie.
 Deinde cum dicit (8) FLEVIT AMISSOS ponit secundum exemplum de Ulixo.
 ubi aduertendum quod Ulixes rediens a bello Troiano decem annis errauit
 per mare multa pericula et aduersa sustinens. Eo autem tempore cesu⁵
 pperuenit ad antrum Polyphemi, qui erat gigas maximus unicum habens oculum
 sed maximum in fronte. Qui socios Ulixis comprehendens occidit et
 comedit. Super quo contristans Ulixes obseruauit quando predictus
 gigas cibo repletus dormiret accedensque ad dormientem oculum unicum eius
 effodit. Qui euigilans furibundus quesiuist Ulixem sed excecatus inuenire
 non potuit. Huius fabule mencionem facit Cuidius Metamorphoseon libro
 14 et Virgilius libro tertio Ensidis. Dicit ergo (8) ITHACUS id est
 Ulixes FLEVIT AMISSOS SODALES QUOS FERVIS Polifemus RECUBANS IN ANTRO
 VASTO MERSIT IMMANI ALVO scilicet quia occidisset et comedisset eos (11)
 SED Tamen POSTEA FURIBUNDUS ORE CECO REPENDIT GAUDIUM MESTIS LACRIMIS
 cum gaudium istud acquisiuit Ulixes cum magno labore et periculo suorum
 et sui. Nota quod prima narracio de Agamenone historica est, sed illa de
 Ulixo fabulosa est. Cuius ueritas est talis, quia Poliphemus interpretatur
 famam perdens, unde pro concupiscencia¹⁰ ponitur, que dum uoluptatem curat

v. 167 et s.

v. 588 et s.

5 male J /

6 casu QJD om. RPPeG /

7 quo J /

8 in manu J /

9 tum J /

10 per concupiscenciam J /

famam negligit; cuius unus dicitur esse oculus, quia solam cognitionem sensitum sequitur derelicto intellectu et ratione. Socii Ulixis minus prudentes designant, qui dum concupiscentie succumbunt¹¹, a Poliphemo devorantur. Sed Ulixes, qui sapientem designat¹², eum occidat et interficit, quia sapiens concupiscentiam mortificat et extinguit. Deinde cum dicit (13) HERCULEM DURI ponit terpium exemplum de Hercule, cuius describit duodecim labores, quibus fингitur meruisse celum. Istos autem labores aliter enumerat Claudianus de raptu Proserpine libro secundo et etiam Ovidius libro nono Metamorphoseon. Dicit ergo (13) DURI LABORES scilicet suscepti spe glorie CELEBRAT id est celebrem reddunt HERCULEM cuius primum laborem ponit domitionem Centaurorum dicens (14) ILLE scilicet Hercules DOMUIT CENTAUROS SUPERBOS scilicet quia confidantes de propria fortitudine alios contempserunt centauri. Monstra quedam sunt ex medietate homines et ex medietate equi, quos genitos ex nube fingunt postea, ut patet supra libro tertio metro ultimo. Utrum tamen solum sint huiusmodi monstra fictions poetica introducta an natura et talia producat, videtur beatus Ieronymus hesitare, ut patet in Vita beati Pauli heremite. Hos dicitur¹³ Hercules domuisse, quia multiplicitas eos¹⁴ devicisse fингitur a poetis. Cum enim¹⁵ ad ludum palestre convenissent in monte Pholoe, ibi congressus¹⁶ cum eis Hercules¹⁷ eos usque ad effusionem cruxis prostravit. Unde Claudianus in secundo libro de raptu Proserpine

ad Hermon
A. v. 192

11 succumbant J / 12 qui sapientem designat ¹³ om. R sapientem designat PPeG / 13 sepe J / 14 dicitur om. J / 15 domuisse quia om. J / 16 eos om. J / 17 enim dicit J / 18 congressus ¹⁹ om. congressum PPeG 18 hercules ¹⁹ om. PPeG /

Prostratis²⁰ maduit nubigenis Pholoe.

Vulnerati eciam²¹ sagittis eius cum se latissent in Anagro fluvio aquam eius amaram et impotabilem propter toxicum sagittarum reddiderunt. Unde Ovidius Methamorphoseon libro 15, dicit

... bibebatur nunc quas contingere nolis
fundit Anacrus equas postquam, nisi²² patibus omnis
eripienda²³ fides, illic lavare bimembres
Julnera clavigeri que fecerat Herculis arcus.²⁴

Refert eciam Ovidius in libro quinto Fastorum quod, cum Hercules rediens de Hispania hospitaretur in antro Chironis centauri et ipse sagittes Herculis virulentas ex Lerneo serpente quem interfecerat contractaret, una super pedem eius cecidit et immединabile ei²⁵ yulnus inflxit.

Item narrat libro nono Methamorphoseon quod cum Hercules cum sua amica Deianira rediret ad patriam yenit ad fluminum Hevenum qui auctus²⁶ hyemalitus pluviis intedabilis erat; cumque sollicitaretur pro transvectione uxoris sue, affuit Nessus centaurus dicens ei quod ipse tanquam vir fortis transnataret et centaurus tanquam peritus yadi uxorem eius transportaret. Assensensit Hercules et cum transnatando²⁷ attigisset ripam retrospiciens yidit Nessum parantem yim uxori sue inferre. Qui accepto arcu transfixit precordia centauri sagitta toxicata. Sic ergo domuit centauros secundum fabulas. Secundum autem veritatem historie²⁹ Ixion primus rex³⁰ in Grecia centum milites adunavit quibus Greciam

a v. 281-284. b. 397 s. c. v. 103 s.

-----
20 prostratis JORD prostratus PreG / 21 et J / 22 uti J / 23 eripiendi^{ta}
J / 24 arfis J / 25 inflexit J / 26 actus J / 27 transnatando
JORD transadendo PreG / 28 retrospiciens JOR retro aspiciens J retro
respiciens PreG / 29 historie JORD on. PreG / 30 primus rex PreG primus
JORD /

infestavit. Qui equites, cum primum ab indoctis equis insidere nisi sunt, unum animal ex equo et homine reputati sunt et dicti sunt centauri quia centum erant et quia ut aura velocissime currentes totam terram destrabant. Qui ab Hercule postea deficti sunt. Secundum laborem Herculis³¹ tangens dicit (15) ABSTULIT SPOLIUM SEVO LEONI. Fuit in Nemea silva leo quidam immanissimus, cuius terror tocius regionis homines intasit. Quem aggressus Hercules pro liberacione patrie ipsum interemit et excorians ipsum pellit pro spolio abstulit. Tercium laborem tangit cum dicit (16) FIXIT ET VOLUCRES id est Arpias CERTIS SAGITTIS id est non deflectentibus³² a certo ictu. Tangit fabulam que talis est. Fineus³³ filios suos, qui novercam de stupro accusaverant, excecat³⁴. Propter quod iudicio deorum et ipse est excecatus et opposite sunt ei arpie id est volucres quedam virginem yultu que mensam eius fedebant et cibum auferabant. Quas Hercules sagittando fugavit. Quartum laborem tangit dicens (17) RAPUIT POMA DRACONI CERNENTI id est vigilanti: qui enim vigilat semper cernit, et CERNENTI id est custodienti RAPUIT inquam GRAVIOR scilicet factus IN LEVA AUREO METALLO notat habitum³⁵ colligentis qui dextra colligit et late supportandum quod collectum est inponit. Fabulam istam diffusius tangit Lucanus libro nono. Fuerunt enim septem³⁶ filie Atlantis habentes ortum aureum id est habentes arbores deferentes poma aurea quarum custodia commissa erat

a¹ IX 358-367

31 hercules J / 32 fixit et volucres id est arpias certis sagittis id es non deflectentibus JORD fixit et certis (et om.; incertis PeG) volucres sagittis id est arpias id est (id est om. PeG) non deflectentibus sagittis PPeG / 33 fineus J / 34 excecat JORD occidit PPeG / 35 itum J / 36 septem om. J /

draconi insomni. Superveniens autem Hercules s^opito dracone poma
 aurea racuit et attulit ea Euristeo³⁷ regi Argolico. Quintum laborem
 tangit cum dicit (19) CERBERUM id est canem infernalem TRAXIT scilicet
 ab inferis TRIPLOCI CATHENA De isto Cerbero qui alio nomine dicitur
 Tergeminus dictum est supra libro tercio metro ultimo. Quomodo autem
 istum canem traxit Hercules fingitur sic. Pyritous ⁴ volens sibi despon-
 sari reginam inferni Herculem et Theseum ac alias³⁸ viros fortes assump-
 sit. Venientibus autem illis ad inferos, ne Cerberus qui ianitor inferni
 dicitur latratu suo eos impediret, Hercules eum ⁴inxit cathena adamantine
 ut dicit Ovidius³⁹ Metamorphoseon libro septimo, quam propter tria capita
 oportuit triplicari et sic eum traxit ad superos. Qui⁴⁰ provocatus ira
 latratu ad implet⁴¹ auras superas et sparsit illud ⁴² venenum quod dicitur
 aconita. Comestor in historia⁴³ scolastica super libro⁴⁴ Iudicum⁴⁴ capi-
 tulo tercio dicit quod Orcus⁴⁵ rex Molosorum ingentem canem habuit nomine
 Cerberum qui Peritheum ⁴volentem rapere Proserpinam uxorem Orci devoravit
 et Theseum de⁴⁶vorasset si non Hercules superveniens ipsum liberasset.
 Sextum laborem tangit cum dicit (20) VICTOR, qui huiusmodi erat. Fingitur
 quod Dyomedes rex Tracie equos suos humana carne patit, unde in pabulum
 eorum hospites suos interfecit. Ad quem⁴⁶ veniens Hercules ipsum equis
 eisdem pabulum prebuit ac tandem equos interfecit. Unde dicit Ovidius

2. n. 409 et 2.
29. 1. 29 et c.

1 Ed. Cologne, Konrad Winters, ca. 1475, fol. 104v.

37 eurusto ^E euristea ^D autistea ^{J0} antistea ^{PeG} anstiteo ^P / 38 aliquos
 J / 39 ovidius ^{om.} J / 40 qui ^{om.} J / 41 in J / 42 sparsit illud
 ODR spargit illud J inde fit P sparsit illud et inde fit PeG / 43 histori-
 ca J / 44 librum Judith⁹ J / 45 ortus J / 46 que J /

Methamorphoseon libro nono in persona Herculis⁴⁷

quid quod⁴⁸ Tracis equos humano sanguine pingues
plenaque corporibus laceris presepio vidi
visaque deieci ipsos dominumque peremi?

Dicit ergo (20) VICTOR id est Hercules FERTUR POSUISSE⁴⁹ INITIUM DOMINUM
scilicet Dyomedem PABULUM QUADRIGIS id est equis suis.⁵⁰ Secundum peri-
tatem historie Dyomedes tyrannus quidam erat tenens⁵¹ multos equites et
nutriendas equas que secundum Plinium perniciores⁵² sunt in currendo quam
equi. Qui pro pabulo equarum⁵³ et sustentacione equitum bona⁵⁴ hominum
rapiebat et per rapinam eos depauperabat; propter quod dicitur homines
dedisse pabulum equis suis. Per Herculem vero coactus est rapinam di-
mittere et de bonis propriis equitatum⁵⁵ exhibere in quo tandem defecit⁵⁶
inops factus, propter quod dicitur eum datum equis propriis devorandum.
Septimum laborem tangit cum dicit (22) YDRA. Fabula talis est. Fingitur
in Lerneia palude fuisse serpens quidam habens plura capita, quorum uno
succiso excrescebant tria. Quem aggressus Hercules sagittando, cum se
proficeret non tideret,⁵⁷ adunata congerie lignorum ipsum combussit. Unde
dicit YDRA PERIIT COMBUSTO VENENO id est ipso ^uvenefoso combusto. Isidorus
Ethymologiarum libro xi, capitulo de portentis dicit Ydram fuisse lacum⁵⁸
extremam aquas fastantes ^uTicinam ciuitatem, in quo uno meatu clauso

2. 194-196

cf. Pliny, Nat. Hist. VIII, lxvi, 165

c iii, 34

47 hercule J / 48 quid quod ORD quam quid J quicquid PPeG / 49 posui
50 suis RPPeG scilicet JO om. D / 51 demens J / 52 perniciores JOD
promociores PPeGR / 53 equorum J / 54 bonum J / 55 equitatum PeG
equitum JO equitum PRD / 56 deficit J / 57 videt J / 58 lacum PPeGR
locum JOD /

multi erumpabant, quod⁵⁹ Hercules ^uvidens loca ipse exussit et sic aque
 clausit meatus.⁵⁹ Octauum laborem tangit cum dicit (28) FRONTE TURPATUS⁶⁰
 cuius fabulam ponit Otidius Methamorphoseon libro nono. Fuit quedam
 Virgo nomine Deianira pro qua certaverunt inter se Hercules et Achelous.
 Qui⁶¹ diu luctantes tandem Hercules ^uvincere cepit. Senciens autem Achelous
 non posse se resistere ^utribus conuertit se ad⁶² artem suam, per quam
 mutari consuevit in⁶³ ^udiversas formas. Et mutatus in serpentem lapsus est
 de manu Herculis. Quem iterum Hercules arripiens cum fare strangulasset⁶⁴
 eum subita⁶⁵ mutacione factus est⁶⁶ taurus cum quo congrediverunt Hercules
 ipsum dicens ad terram effregit cornu eius, pro quo ^uterecundatus
 Achelous latuit in flutio. Et hoc est quod dicit ACHELOUS AMNIS id est
 fluvius ille TURPATUS FRONTE propter effraccionem cornu⁶⁷ DEMERSIT RIPIS
 ORA PUDIBUNDA LATENS scilicet pro pudore. Huius fabule ^uveritas talis est.
 Achelous fluvius est positus inter Greciam et Calcidoniam in qua regnat^u
 Oeneus,⁶⁸ cuius filiam Deianiram cum ^uvellet Hercules in Greciam transferre
 non potuit propter fluvium oppositum cuius unum brachium desiccat^u et sic
 transit. Unde propter brachium desiccatum dicitur abstulisse ei unum
 cornu. Nonum laborem ponit dicens (25) STRAVIT scilicet luctantem⁶⁹
 ANTHEUM scilicet gigantem ARENIS LIBICIS. Hanc fabulam ponit Lucanus libro
 quarto dicens quod Antheus gigas erat terra progenitus cuius talis ^uvirtus
 erat quod si quando ex fatigacione debilitaretur ex tactu terre statim

2 Cf. IX 41s. 6 IV 598 et s.

59 quod hercules ^uvidens loca ipsa exussit (exuissit R) et sic aque clausit
 meatus JORD quos hercules clausit P quod hercules clausit loca ipsu exu-
 ssit et sic aque clausit meatus PeG / 60 turpatus I / ol qui JRD om. 0
 sibi PPeG / 62 in I / 63 in om. J / 64 stragulasset J / 65 subiecta
J / 66 est om. J / 67 cornu JORDPeG cornus P / 68 oeneus sorinss
 seneus J ceneus OD ceneus R tyneus PPeG / 69 luctando I /

recuperabat fires. Hic cum exercebat tyrannides in Libia, aduenit Hercule
 et congressus cum eo diu lucta ancipi se tenebant. Quociens enim se
 debilitari sensit Antheus sponte cadebat in terram et sic renovata uirtute
 surrexit. Quod⁷⁰ percipiens Hercules ipsum de terra elefaxit et super
 pectus suum tenendo strinxit quoque spiritum⁷¹ exalaret. Quod hic
 dicitur de uirtute Anthei non videtur fictio poetica sed veritas historica
 tum quia Lucanus hoc narrat de quo dicit Isidorus Ethymologiarum libro
 octavo capitulo de poetis quod in numero poetarum non ponitur quia videtur
 composuisse non poema sed historiam scripsisse; tum quia beatus Augustinus
 in sermone quodam feria secunda Pasche qui sic incipit: non minus eciam
 nunc letari. Istud videtur tanquam veritatem historicam adducere dicens
 Christum similem athlete qui secundum litteras seculares quociens terram
 tetigit. forcior resurgebat. Sed tamen quoad hoc quod dicitur filius terre
 fictio poetica est ut patet per Augustinum de civitate Dei libro 18
 capitulo 13: Lucamus autem quamvis non fingat tamen quandoque ficta ab
 aliis recitat ut illud quod dictum est supra de pomis aureis. Decimum
 laborem tangit cum dicit (26) CACUS EVANDRI cuius fabulam ponit Virgilius
 Eneydis libro octavo. Fuit autem Cacus monstrum quoddam et omens ignem
 per os cuius⁷² pater fingitur Volcanus. Manebat autem in Aventino monte
 spolians et occidens homines ac furto⁷³ plurimum indulgens et per hoc
 Evandrum qui in terra illa regnauit multum inquietans. Cum autem veniret
 Hercules de Hispania dicens armenta boum, iste Cacus quattuor⁷⁴ tauros ac
 totidem iuvenas furatus est et ne furtum suum pateret traxit illos boves
 per caudas in antrum suum ut non apparerent nisi versa vestigia. Hercules

a VIII v, 10.

CSEL
CSEL, p. 284

C VIII 194 a.s.

70 quia I / 71 spiritum PPeGD om. JOR / 72 eius cuius I / 73 furtum J

74 I I /

autem querens armentum scilicet per mugitum unius bovis deprehendit fur-
 tum accedensque ad speluncam Cacum⁷⁵ ipsum extrarit et interfecit, per
 cuius mortem placata est ira Estandri. Ad litteram Cacus iste latro
 quidam⁷⁶ fuit qui terras Estandri incendio fastayit et ideo⁷⁷ dicitur
 exomere ignem et fuisse filius Vulcani, quem postea Hercules interfecit.
 Undecimum laborem tangit cum dicit (27) QUOSQUE⁷⁸ PRESSURUS ubi notandum
 quod in Archadia erat aper quidam regionem defastans, quem cum agitaret
 Hercules iste insultans⁷⁹ in Herculem humeros eius spuma signavit; quem
 tandem Hercules interfecit. Dicit ergo SETIGER id est aper gerens setas
 NOTAVIT id est signavit SPUMIS HUMEROS scilicet Herculis⁸⁰ QUOS scilicet
 humeros ALTUS ORBIS scilicet celi PRESSURUS ERAT hoc intelligitur melius
 per laborem sequentem. Duodecimum laborem et ultimum tangit cum dicit
 (31) ULTIMUS ubi notandum quod Atlas fingitur esse quidam gigas supportan-
 celum qui in gigantomachia id est in pugna gigantum contra deos, de qua
 mencionem facit Ovidius Methamorphoseon libro primo et⁸² quinto, fatigatus
 rogavit Herculem, qui post alias labores ad eum venit ut celum supportaret
 dum ipse aliqualiter respiraret. Qui supponens se tanto oneri illud⁸³
 inflexibiliter supportavit, unde per hoc celum promeruit. Dicit ergo
 ULTIMUS LABOR scilicet Herculis⁸⁴ fuit QUOD SUSTULIT⁸⁵ id est supportavit
 CELUM COLLO INREFLEXO RURSUSQUE MERUIT CELUM PRECIMUM ULTIMI LABORIS. Huius
 fabule veritas est quod Atlas astrologus erat qui dicitur supportare celum
 quia celestium scienciam supportavit. Quo respirante Hercules⁸⁶ celum

a Cf. I 151 et s.; V 319-20; IX 198

75 cati J / 76 quidem I / 77 ideo RD om. PPeGJO / 78 quoque I /

79 insultans JORD insiliens PPeG / 80 hercules I / 81 hercules J /

82 primo et JORD om. PPeG / 83 idem illud J / 84 herculis JOR hoc

PPeG h' D / 85 sustulit JOD distulit R sustinuit PPeG / 86 hercule J /

supportat quia post mortem Athlantis, que est respiracio et requies
 philosophis a laboribus huius seculi, Hercules contemplacioni celestium
 uacavit.⁸⁷ Et hoc fuit ultimus labor quia theorica, etsi dignitate precedat
 practican tempore tamen est posterior, quia prius domanda sunt monstra
 tiorum per practicam quam quieti theorice possit homo ~~yacare~~.⁸⁸ Nota
 quod non est credendum quod Hercules fuerit aliquis unus⁸⁹ homo cui omnia
 predicta secundum⁹⁰ veritatem⁹⁰ historicam, que predictis fabulis tegitur
 ut supra patet, evenerint,⁹¹ tum quia beatus Augustinus de civitate Dei
 libro 18, capitulo 13, dicit quod aliis fuit Hercules cui attribuuntur
 duodecim ingencia facta et qui Antheum Afrum interfecit.⁹² Dicit⁹² eciam
 ibidem multos fuisse Hercules et potest esse quod erat quasi cognomen⁹³
 virorum magnorum qui virtute et audacia quasi singulares videbantur.
 Unde eciam dicit Augustinus libro eodem capitulo 19, quod Sampson propter
 mirabilem fortitudinem tutatus est Hercules et Iason qui primo dicitur
 edivisa^u natum et ante bellum Troianum et Troiam cepisse; cognominatus^u
 est Hercules ut patet in historia Daretis Frigii de bello Troiano.
 De quo eciam videtur intelligi illud Ovidii Metamorphoseon 13:
 Moenia⁹⁴ qui forti Troiana sub Hercule cepit.⁹⁵

Unde et quedam hic attributa Herculii a quibusdam sub alio nomine dicuntur
 facta utpote interfeccio apri Archadi dicatur facta a Meleagro ut patet
 libro Ovidii Metamorphoseon octavo et fuga Arpiarum a filiis Boree Zeto
 et Calai ut patet libro septimo eiusdem. Item nota quod omnes labores supra

b (f. c. III.

¹ v. p. 12 (SEL II, p. 282).

37 vocavit I / 88 vocare I / 89 minus I / 90 servitutem I / 91 even-
 erunt I / 92 int'fece' didit I / 93 g^{an} I / 94 moenia pro menia codicum
scripsi / 95 cepit I tulit PeG cepi PORD /

positi ^u vel nudam sonant historiam ut secundus de leone et undecimus de apro ^u vel historiam cum fabula mixta exceptis duobus scilicet tercio ce fuga arpiarum et quarto de raptu pomorum aureorum que solum spectant ad integumentum ⁹⁶ morum. Unde quia non sunt prius exposita ⁹⁷ hic posita est eorum exposicio. Est ergo sciendum quod Hercules ^u virum sapientem designat. Dicitur enim ab her Grece quod est lis Latine et cleos gloria quia ^u vir sapiens pro adipiscenda gloria litem habet cum ^u piciis. Talis autem ^u vir sagittis id ⁹⁸ est doctrine sui monumentis ⁹⁸ fugat arpias id est ⁹⁹ rapacitatem --arpo. ¹⁰⁰ enim Grece rapio Latine--a Phineo ceco id est avaricia ^u enim affectum cecat et sicut Arpie fedant mensas sic rapacitas facit victimum ^u mundum. Talis eciam ^u vir sapiens sopito dracone id est sensualitate aufert poma aurea id est ad cuius ^u delectacionem sapientie que est possessio filiarum Atlantis id est ^u virtutum quas signit celestium contemplator qui per Atlantem designatur. Fabule historiales sufficienter supra sunt expositae. Deinde cum dicit (32) ITE ¹⁰¹ NUNC FORTES hortetur ad imitationem talium virorum forcium ostendens in exemplo quale premium assequentur. Et primo animat virtuosos (32) ITE ^u NUNC FORTES id est fortiter adversa tollerantes illuc scilicet UBI DUCIT VIA CELSA id est ardua et laboriosa qualis est ^u via ^u virtutum que est VIA MAGNI EXEMPLI id est exemplificata a magnis ^uiris quos imitando proposuit

96 integumentum JORD integratatem PreG / 97 exponenda J / 98 id est doctrine sue (sue om. R) monumentis RD scilicet doctrine et monitis PreG / id est doctrine scilicet monitis J et doctrine scilicet monumentis O / 99 id est] enim J / 100 erio I / 101 este L /

Secundo redarguit uiciosos dicens (33) CUR INERTES¹⁰² id est sine arte
 cuiusmodi sunt homines desides¹⁰³ et delicati TERGA NUDATIS¹⁰⁴ fugientes
 scilicet aduersa et non rebellando per uirtutem quod est faciendum si
 quis consideret premium quod est ualde magnum scilicet adepcio celi.
 Unde dicit (34) SUPERATA TELLUS SYDERA DONAT quia scilicet superata
 terrena concupiscencia efficitur homo dignus celo. Et alludit continu-
 ando fabulas de Hercule ei quod fingitur libro nono Ouidii Methamorphoseon
 de deificatione eiusdem. Ipse enim deuicit omnia monstra terre et tandem
 translatus in celum effulget 19 stellis ut patet in libro de ymaginibus
 stellarum. Explicit liber quartus continens prosas septem et metra
 septem.

- - - - -
 102 inartes J / 103 desides JOPeG desides ociosi RD desidiosi P /
 104 nudatis ex nugatis corr. J /